

VÝVOJ PŮSOBENÍ VYŠŠÍCH HIERARCHIÍ V DĚJINÁCH

Panna orleánská, Gilgameš a Eabani

Rudolf Steiner

Včera jsme na úvod především upozornili na to, že jistým dávnějším událostem v dějinách lidstva můžeme správně porozumět jen tehdy, nebudeme-li brát v úvahu pouze síly a schopnosti osobností samotných, nýbrž budeme-li předpokládat, že skrze dotyčné osobnosti jako skrze nástroje působí bytosti, jež své činy nechávají takřikajíc proudit z vyšších světů do našeho světa. Musíme si představit, že tyto bytosti nemohou zde v našem světě bezprostředně zasahovat do našich fyzických věcí, do našich fyzických skutečností, neboť se vzhledem ke svému současnému vývojovému stupni nemohou vtělit ve fyzickém těle, které své prvky bere z našeho fyzického světa. Jestliže tedy chtějí v tomto světě působit, musí použít fyzického člověka, jeho ruce, ale i jeho rozum, jeho schopnosti chápání. Zjišťujeme, že vliv a působení bytostí vyšších světů jsou tím výraznější, čím dále se ve vývoji lidstva vracíme. Bylo by však chybou domnívat se, že toto proudění sil a účinků z vyšších světů do světa fyzického skrze člověka do dnešních dní někdy ustalo.

Pro duchovního vědce, který - jak to již několik let rozvíjíme - do sebe pojal to, co náš cit a naše představy vede k předpokladu vyšších světů, bude právě popsaná skutečnost jistě od samého počátku srozumitelná, neboť je zvyklý vždy hledat nitky spojující naše poznávání, naše myšlení i naši vůli s bytostmi vyšších hierarchií. Duchovní vědec se však občas dostává do situace, kdy se musí bránit materialistickým představám, jež tu v dnešní době prostě jsou a lidem, kteří mají daleko ke spirituálnímu vývoji, znemožňují jakýmkoli způsobem přistoupit na to, co je třeba říci o působení vyšších světů na náš fyzický svět.

V naší době už v podstatě patří k zastaralým názorům, mluví-li se jen o panování abstraktních idejí v událostech týkajících se lidstva, tedy v dějinách. Někteří lidé považují z hlediska pravé vědeckosti za něco zcela nedovoleného, mluví-li se o tom, že jisté ideje, abstraktní ideje, které přece mohou žít v zásadě jen v našem rozumu, se nějakým způsobem realizují v postupně se odvíjejících dějinných epochách. Poslední náznak víry v takové abstraktní ideje - lidé ovšem nedokáží pochopit, jak by mohly působit, když jsou to přece abstraktní ideje - přinejmenším tedy jistý poslední náznak víry v abstraktní ideje mělo ještě v 19. století Rankeho pojetí dějin. Ale i tato víra v působení idejí v rámci dějin je naším postupujícím materialistickým vývojem zvolna házena přes palubu, takže dnes se v jistém ohledu i ve vztahu k dějinám považuje za známku osvícenosti, věří-li někdo pouze tomu, že všechno, čím se jednotlivé epochy vyznačují a co se v těchto epochách objevilo, vzniká v podstatě jen sléváním se fyzicky patrných vnějších činů, vnějších potřeb, vnějších zájmů a právě i idejí fyzických lidí.

Dnes už je pryč doba, kdy takoví duchové, jako třeba Herder, jakoby na základě jisté inspirace podávali vývoj lidských dějin tak, že v základu všude vidíme alespoň předpoklad živoucích mocností, živoucích nadmyslových mocností, projevujících se skrze lidské činy, skrze lidský život. Kdo chce být dnes zvláště za chytrého, řekne: Inu, takový člověk jako Lessing sice přišel na lečjakou rozumnou myšlenku, jenže pak na konci života vymyslel všelijaké zmatené bláboly, které sepsal ve své *Výchově lidského pokolení*, kde si nedovedl pomoci jinak, než

že přísnou zákonitost panující v dějinném vývoji spojil s ideou opětovného vtělování.

V posledních větách své *Výchovy lidského pokolení* Lessing skutečně vyjádřil to, co na základě okultních skutečností popisuje duchovní věda: že duše, které žily v dávných epochách, kdy do sebe pojal živě působící síly, přenáší tyto síly do svých nových vtělení, takže tu není návaznost pouze ideová, nýbrž skutečná, reálná návaznost ducha za hmotným děním. Jak říkám, nějaký chytrák prohlásí: K stáru přišel na takové zmatené nápady, jako je opětovné vtělování; tyje třeba pominout. - Člověku to vždycky připomene onu hořce ironickou a zároveň velmi chytrou poznámku, kterou si kdysi do svého deníku zapsal Hebbel; říká v ní, že by to byl hezký motiv, kdyby gymnaziální učitel ve škole probíral Platóna a mezi jeho žáky by se nacházel opětovně vtělený Platón, který by Platónovi, jak ho onen učitel probírá, rozuměl tak špatně, že by mu učitel musel ukládat těžké tresty.

Co se týče historického pojetí vývoje lidstva, z dřívějšího duchovního chápání se mnohé ztratilo a duchovní věda bude skutečně nucena bránit se náporu materialistického myšlení, které dotírá ze všech stran a které sdělované duchovní skutečnosti pokládá za bláhovost. V podstatě jsme to dotáhli úžasně daleko, například i v tom, jak všechny ty velkolepé obrazy, ony velkolepé symbolické představy, vzešlé z dávného jasnozřivého lidského poznání a vyjádřené v bájesloví, v postavách héroů, v postavách legend a pohádek, nacházejí vykladače nejpodivnějšího druhu. Tím nej kurióznějším v této oblasti je zřejmě knížka *Orfeus* od Salomona Reinacha, která vzbudila jistý rozruch v mnoha kruzích ve Francii. Původ ideje Démétér, Orfea i idejí pocházejících z jiných mytologických okruhů v ní autor hledá v čistě materialistických událostech a někdy je velmi groteskní, jak odvozuje historickou existenci té či oné postavy, skrývající se, řekněme, za Hermem nebo Mojžíšem, a jakým triviálním způsobem se zde snaží tyto postavy vysvětlit jako výtvar lidské fantazie.

Podle metody Salomona Reinacha by bylo snadné za nějakých šedesát, sedmdesát let, to znamená, až se poněkud setře jeho stopa ve vnější paměti, dokázat, že nějaký Reinach nikdy neexistoval a že je pouze výtvozem lidové fantazie, která starou ideu lišáka Feriny* přenesla na Salomona Reinacha. To by podle jeho metody bylo naprosto možné. Tak absurdní je vše, co se v této knížce *Orfeus* píše - jak autor rozebírá v předmluvě - „pro nejširší kruhy našich současných vzdělavců, ba i pro kruhy nejmladší“! „Pro nejmladší kruhy“ - zdůrazňuje totiž, že se vyvaroval všeho (ačkoli se nevyvaroval toho, aby ideu Démétér odvozoval z prasete), co by mohlo vyvolat pohoršení mladších osob ženského pohlaví. Nicméně slibuje, že vzbudí-li jeho kniha ohlas, který si od ní slibuje, napíše pro mámy zvláštní vydání knížky, které bude obsahovat vše, co je nyní třeba ještě dcerám upřít. Až tak daleko jsme to tedy dotáhli.

Chtěl bych zvláště zastávce duchovní vědy upozornit, že působení duchovních mocností, duchovních sil skrze člověka lze skutečně prokázat ještě i v našem století, a to za použití čistě vnějších rozumových argumentů, i když zcela pomineme čistě okultně-esoterní bádání, jímž se zde budeme zabývat především. Abychom se však dorozuměli o tom, jak může duchovní věda získat jistou možnost ryze vnějším způsobem hájit působení nadsmyslových mocností v dějinách, chtěl bych poukázat na následující skutečnost.

Kdo poněkud hlouběji nahlédne do vývoje moderního lidstva, který probíhal zhruba ve 14., 15., až do 16. století, bude vědět, že mělo nesmírně velký význam, jak do tohoto novověkého vnějšího vývoje lidstva historicky zasáhla určitá osobnost, u níž lze, abych tak řekl, těmi nejzevnějšími prostředky prokázat, že skrze ni působily duchovně-nadsmyslové mocnosti. Můžeme si totiž - abychom vnesli trochu světla do okultního pojetí dějin - položit otázku: Jak by probíhal vývoj novověké Evropy, kdyby do něj na začátku 15. století nevstoupila dívka z Orléansu, tedy Panna orléanská?

* V něm. orig. *Reineke Fuchs*; kromě toho, že je lišák mazaný, podobně jako autor zmiňované knížky, je zde i jazyková podobnost jména: Reinach - Reineke. (Pozn. překl.)

Člověk, který se bude vývojem v této době zabývat byť i jen zcela vnějším způsobem, musí říci: Vyškrtneme činy Panny orleánské z historického vývoje, a musí nám být i z hlediska toho, co lze vědět z čistě vnějšího historického bádání, jasné, že bez působení vyšších nadsmyslových mocností skrze dívku z Orléansu by na sebe Francie, ba celá Evropa musela v 15. století vzít úplně jinou podobu. Neboť všechno, co se tenkrát odehrávalo ve volných impulzech a v mozcích fyzických hlav, směřovalo k tomu, aby si Evropu ve všech zemích podmanilo takové všeobecné pojetí státu, které vyhlazovalo a vymazávalo národní individualitu. A pod jeho vlivem by mnohé z toho, co se v Evropě v posledních staletích vytvořilo vzájemným působením evropských národních individualit, zcela jistě nebylo možné.

Představme si, že by čin Panny orleánské byl vyškrtnut z dějin, představme si Francii ponechanou svému osudu, aniž by Panna orleánská zasáhla, a ptejme se: Co by se s Francií bez jejího činu stalo? - A pak uvažme, jakou roli hrála Francie v následujících staletích pro celý duchovní život lidstva! A vedle toho postavme nepopíratelnou, vnějšími dokumenty doložitelnou skutečnost poslání dívky z Orléansu! Uvědomme si, že tato dívka skutečně i na svou dobu nepřilíh vysokého vnějšího vzdělání náhle, ani ne ve věku dvaceti let, na podzim roku 1428 pocítí, že k ní promlouvají duchovní mocnosti nadsmyslových světů, mocnosti, jimž ovšem přisuzuje formy, které jsou pro ni běžné, takže je vidí brýlemi svých představ; nicméně to není námitka vůči realnosti těchto mocností. Představte si, že ví, že nadsmyslové mocnosti vedou její volní sílu ke zcela určitému cíli. (Zatím vám o těchto skutečnostech nevyprávím, co lze vyprávět z kroniky Akáša, ale jen to, co lze konstatovat čistě historicky, na základě dokumentů.)

Víme, že dívka z Orléansu se nejprve světila jednomu z příbuzných, u něž - řeklo by se „náhodou“ - našla porozumění, a že po všelijakých peripetiích a potížích byla přivedena do ležení krále Karla, který byl i s celou francouzskou zbrojnou mocí takřkajíc u konce s veškerým důvtipem; a víme, že poté, co jí do cesty kladli všemožné překážky, ona v zástupu lidí, mezi nimiž se král Karel nacházel, takže ho vnějším zrakem naprosto nebylo možné odlišit, krále správně poznala a bez okolků se k němu vrhla. Ví se také, že mu tenkrát světila něco (on si jí tím chtěl vyzkoušet), o čem lze říci, že to věděl jen on sám a pak ještě nadsmyslové světy. A možná z vnějších dějin víte, že to pak byla ona, kdo za ustavičných impulzů a pod ustavičným dojmem své pevné víry - vhodnější by bylo říci: na základě svého bezprostředního zření - dovedla vojska za největších obtíží k vítězství a krále ke korunovaci.

Kdo to tenkrát zasáhl do průběhu dějinného vývoje? Přece nikdo jiný než příslušníci vyšších hierarchií! Dívka z Orléansu byla vnějším nástrojem těchto bytostí a ony, bytosti vyšších hierarchií, vedly dějinné činy. Je docela možné, že něčí rozum si řekne: Kdybych je byl vedl já, byl bych je vedl chytřeji - protože to či ono, k čemu v souvislosti s Pannou orleánskou došlo, neodpovídá jeho myšlení. Zastánci duchovní vědy by však neměli chtít opravovat činy bohů podle lidského rozumu, což se dnes ovšem v naší takzvané civilizaci všude děje. Našli se samozřejmě také lidé, kteří zcela ve smyslu dnešní doby chtěli dějiny moderního světa takřkajíc oprostít od činů Panny orleánské. A dílo příznačné pro dnešní dobu, dílo ubírající se tímto materialistickým směrem napsal Anatole France. Člověka přece jenom zajímá, jak se materialistické myšlení vypořádá se zprávami, které jsou (a stále ještě mluvím o dokumentech vnějších dějin) velmi dobře doložené. Takže bych vám chtěl - protože jsme právě zde na tomto místě a já občas rád přihlédnu k místním poměrům - uvést dokument, na nějž jsme se zde už jednou odvolávali.

Stuttgartští jistě vědí, že zde na tomto místě žil svého času jeden významný evangelijní badatel. Jako duchovní vědec člověk naprosto nemusí souhlasit s leckterými velice důvtipnými vývody, které Gfrórer (tak se ten evangelijní badatel jmenoval) ve svém bádání uvedl, a můžeme si být zcela jisti, že kdyby Gfrórer slyšel, co teď na poli duchovní vědy prohlašujeme, použil by rčení, jež často používal pro své odpůrce, do nichž se se svou urputností pouštěl ne vždy úplně v rukavičkách - rčení, že i theosofové jsou lidé, kteří „to nemají pod kloboukem úplně v pořádku“. Tenkrát však ještě přece jen nastala doba, kdy by bylo možné, abych tak řekl, ryze materialistickým způsobem přejít historické dokumenty, jak se to dělá dnes, týkají-li se tyto historické dokumenty skutečností, které jsou nepohodlné a očividně svědčí o působení živoucích vyšších sil v našem fyzickém světě. A tak bych chtěl dnes zase citovat jeden malý dokument, dopis, který byl zveřejněn v první polovině 19. století. Přečetl bych vám jen některá místa z tohoto dopisu, tak jak se na ně tehdy Gfrórer odvolával, aby ospravedlnil svou víru. Přečtu vám pasáž s charakteristikou Panny orleánské a zeptám se vás pak, co toto živé líčení znamená.

Jakmile pisatel dopisu, na nějž se Gfrórer odvolává, vypočítal skutky Panny orleánské, pokračuje:

„Toto a mnoho dalšího Panna [orleánská] vykonala a s pomocí Boží vykoná skutky ještě větší. Ta děvenka se vyznačuje půvabnou krásou a mužným držením, příliš nemluví a projevuje úžasnou bystrost; mluví-li, má na ženský způsob laskavě jemný hlas. Je mírná a víno pije s mírou ještě větší. Zalíbení má v krásných růžích i zbraních. Ozbrojené a ušlechtilé muže velmi miluje. Schůzka a rozhovor s mnohými je Panně protivný; často prolévá slzy, miluje veselou tvář, vydrží neslýchanou práci a ve vedení a snášení zbraní je tak vytrvalá, že setrvává šest dnů ve dne v noci bez přestání v plné zbroji. Říká, že Angličané nemají právo na Francii, a proto ji, jak praví, vyslal Bůh, aby je vyhnala a přemohla, avšak teprve po předchozím varování. Králi prokazuje nejvyšší úctu; říká, že ho Bůh miluje a zahrnuje zvláštní ochranou, pročež také zůstane zachován. O vévodovi orleánském, Vašem synovci, praví, že bude zázračným způsobem vysvobozen, avšak teprve poté, až budou Angličané, kteří jej vězní, vyzváni, aby ho propustili na svobodu.

Svou zprávu, urozený kníže, uzavírám tímto: Dějí se a udály se divy ještě větší, než Vám dokáží napsat či slovy vyjádřit. Zatímco toto píši, přitáhla již jmenovaná Panna do blízkosti města Remeše v Champagni, kam s pomocí Boží spěšně vyrazil král ke svému pomazání a korunování. Nejurozenější a nejmocnější kníže, můj nejctěnější pane! S ponížeností prosím Všemohoucího, aby Vás ochraňoval a splnil Vaše ctěná přání.

Zapsáno v Biteromis, 21. dne měsíce června Váš ponížený služebník Percival, pán z Bonlamiul-ku, rada a komoří francouzského krále a pána vévody orleánského, králův senešal, rozený v Berry.“

Někdo, kdo dívku zná, píše z bezprostřední královny blízkosti tento list. Je pak vskutku překvapivé, když člověk z čistě okultních důvodů a na základě čistě okultních důkazních prostředků musí všechny tyto věci znovu vyhledat - lze je totiž nalézt v kronice Akáša - a vidí, že právě v takovýchto případech

lze naprosto uvést i vnější historické dokumenty. Zkrátka, člověku se jeví téměř šílené pochybovat o tom, co působilo skrze Pannu orleánskou. A když pak ještě uvážíme, že v důsledku jejich činů získala celá historie novější doby jinou tvář, pak nám to dává právo říci, že tu vidíme bezprostřední působení nadsmyslového světa, doložitelné vnějšími dokumenty. Když pak jde duchovní vědec dál a po svém způsobu se poohlédne po onom skutečném inšpirátorovi, který na Pannu orleánskou působil, zjistí, jestliže probádá následující doby, něco velmi pozoruhodného. Zjistí, že tentýž duch, jenž tenkrát působil skrze Pannu orleánskou jako svůj nástroj, inspiroval v úplně jiné formě, úplně jiným způsobem ještě jinou osobnost, která žila jako filosof na dvoře Karla Holého: Scota Erigeny, jehož filosoficko-teologické myšlenky v onom raném období Evropu velmi hluboce ovlivnily. Tak tedy vidíme, že tytéž mocnosti působily v různých epochách různým způsobem skrze lidi jako své nástroje; že v tom, co nazýváme dějinami, existuje kontinuita, průběžné dění.

Včera jsem vám ukázal, že v jedné významné báji z babylonsko-chaldejské doby se poukazuje na působení duchovních světů na lidi, na nichž v průběhu dějin záviselo mnohé dění ve třetím z našich poatlantských údobí, průběh celého historického vývoje v dávné Chaldejii, v dávné Babylonii. Nyní se ovšem na tyto dvě osobnosti, skrývající se za bájnými jmény Gilgameš a Eabani, musíme podívat také z hlediska okultní vědy. Z okultně-historického hlediska v nich musíme spatřovat osobnosti, které stojí na počátku toho, co nazýváme babylonskou a chaldejskou kulturou. Impulzy, jež od nich vzešly, nacházíme ve vývoji vlastní duchovní kultury dávné Babylonie a Chaldeje. Gilgameš byl ovšem osobností, která za sebou měla mnoho inkarnací v takové podobě, že tuto osobnost můžeme v jistém ohledu nazvat v rámci vývoje lidstva starou duší.

Z výkladu v mé *Tajné vědě v nástinu* víte, že během lemurského údobí vývoje Země přečkalo události zemského vývoje jen velmi málo lidí na Zemi samotné, že jich během lemurského údobí na Zemi zbylo jen málo; že většina duší, dříve než začalo hrozit skutečné nebezpečí mumifikace všeho lidského, se ze Země odebrala na jinou planetu a žila dál na Marsu, Saturnu, Venuši, Jupiteru atd.; že pak od konce lemurského údobí, během údobí

atlantského, se tyto duše zvolna opět vracely na Zemi, aby se ve změněných pozemských poměrech vtělovaly v pozemských tělech a objevovaly se ve stále nových inkarnacích. Máme zde tedy duše, jež se vrátily dříve a mají za sebou více pozemských inkarnací než duše, které se vrátily později; ty pak můžeme v protikladu k těm prvním nazývat mladšími dušemi, tedy dušemi, které toho do sebe pojaly méně.

Starou duší byla individualita, jež se skrývá za jménem Gilgameš, mladší duší pak individualita, která byla na počátku babylonské kultury vtělena v Eabanim. S ohledem na to, zda jsou lidské duše mladší nebo starší, se ovšem ukazuje - skoro bychom řekli: dokonce i k okultistovu překvapení - něco velmi pozoruhodného. Pokud dnes například někdo dospěl k tomu, že pravdy duchovní vědy maličko uznává, jinak ale stále ještě lpí na předsudcích a odsudcích vnějšího světa, bude se mu jevit jako pochopitelné, že duše dnešních filosofů nebo učenců je třeba počítat ke starším duším. Okultní bádání však ukazuje pravý opak, jakkoli podivně to zní, a pro okultistu samotného je překvapivé, že například v Kantovi žila mladá duše. Skutečnosti to prostě říkají a nic se s tím nedá dělat.

Mohli bychom poukázat na to, že mladší duše se většinou vtělují v barevných rasách, že tedy barevné rasy, zejména rasa černošská, přivádějí ke vtělení především mladší duše. Nicméně zvláštnost způsobu lidského myšlení, která se uplatňuje v učenosti, v dnešní materialistické vědě, podmiňuje mladší duše.

A je dokonce prokazatelné, že k předchozí inkarnaci leckteré osobnosti, u níž bychom to vůbec nepředpokládali, došlo u divochů. Ano, tak to opět říkají skutečnosti! To všechno je třeba si zapamatovat, tak tomu prostě je. To samozřejmě nic neubírá na významu, na hodnotě úsudků, které si tvoříme o okolním světě; přesto to musíme pochopit, máme-li porozumět, oč se tu jedná. V tomto smyslu máme v dávné Babylonii v případě Eabanioho co do činění s mladou duší, v případě Gilgameše se starou duší. Taková stará duše z celé své přirozenosti záhy pochopí nejen to, co je kulturním prvkem, kulturním faktorem současnosti, ale i to, co do současné kultury vstupuje jako nový prvek a ukazuje perspektivu daleké budoucnosti.

Leckdo by se proti tomu ovšem ohradil, kdyby mu někdo chtěl vysvětlit, že theosofové, které on často pokládá za zcela méněcenné, jsou většinou starší duše než ti, kdo přednášejí na akademické půdě. Bádání to však ukazuje, a i když duchovní bádání nemá být zneužíváno k tomu, aby vyvracelo předsudky a vysmívalo se něčemu, co prostě je charakterem naší kultury, je přesto třeba pohlédnout pravdě zpříma do očí. Gilgameš tak byl osobností, která díky své duševní konstituci byla zajedno s tím, co patřilo k nejpokročilejším duchovním prvkům a duchovním faktorům tehdejší doby, co pro tehdejší dobu zářilo daleko do budoucnosti a čeho bylo i tehdy možné dosáhnout jen tím, že taková osobnost prošla něčím na způsob iniciace. V určité iniciaci, ve sdělení toho, co lze přijmout jen iniciací, mělo být Gilgamešovi dáno něco, co mu propůjčilo schopnost „fermentovat“ babylonskou kulturu. Do určité míry měl tedy projít zasvěcením.

Podívejme se na Gilgameše, jaké místo ve vývoji lidstva musel zaujmout před tímto zasvěcením. Byl tehdy člověkem třetího poatlantského údobí. V tomto údobí však již nastal soumrak přirozeného lidského jasnozření, tedy toho, čeho byl člověk schopen na základě svých přirozených sil. Už tu nebylo v takové míře, aby lidé ve větším počtu dokázali pohlížet na své dřívější inkarnace. Kdybychom se vrátili ještě dále, do druhého, do prvního poatlantského údobí, zjistili bychom, že většina lidí na Zemi ještě mohla pohlížet na své dřívější inkarnace, na průběh svého duševního života před současným narozením. Tuto schopnost však pozvolna ztráceli.

U Gilgameše se věc měla tak, že bytost, jež se skrze něj měla projevovat a která se skrze něj mohla projevit jen tak, že ho postupně vedla k něčemu na způsob iniciace, že tato bytost nad ním od samého počátku držela ruku. Postavila ho na místo, na němž porozuměl svému postavení v dějinách světa. Díky událostem nadsmyslového druhu, jež před nás předstupují v obrazech báje, kterou jsem uvedl včera, mu byl po bok postaven přítel - přítel, jehož barbarství, jehož necivilizovanost nám je naznačena napůl zvířecou vnější podobou. Praví se, že tento přítel nosil na těle zvířecí srst, to znamená, že byl dosud ochlupený jako lidé prvotního stavu a jeho duše byla tak mladá, že si vybudovala tělo, které člověka ukazuje v dosud zdivočelé podobě.

Pokročilejší Gilgameš tak měl v Eabanim vedle sebe člověka, který se díky své mladé duši a jí podmíněné tělesné ústrojnosti dosud vyznačoval dávným jasnozřením. Aby se sám orientoval, byl mu

dán tento přítel. S pomocí tohoto přítele se mu podařilo vykonat určité věci, jako je, řekněme, navrácení oné duchovní moci, která je nám v báji předložena v obraze bohyně města Ereku, Ištary. Říkal jsem vám, že Ereku ji ukradlo sousední město a že proto Gilgameš a Eabani vyhlásili tomuto městu válku, jeho krále porazili a svou bohyni přivedli zpět.

Jestliže těmto věcem, které nám líčí dávné báje, chceme správně historicky porozumět, musíme se zabývat jejich okultním pozadím. Za touto loupeží ochranné bohyně města se skrývá něco podobného jako za loupeží Heleny, kterou Paris unesl do Tróje. Musíme si uvědomit, že to, co je uvedeno v mém nevelkém spise *Krev je věru zvláštní šťáva*, má své dobré důvody. V tom spise upozorňuji, že lidé starověkých národů měli jisté pospolité vědomí a že člověk ve svém těle ohraničeném kůží vnímal nejen své osobní Já, ale že se vnímal také jako člen kmene, respektive městské komunity. Podobně jako vnímáme svou duši jako ústřední činitel pro své prsty, pro své ruce a nohy, které patří k sobě, pro celý náš organismus, cítil se i člověk v dávných dobách vůči skupinové duši jako článek, k němuž patří. Něco takového v dávnějších dobách ve starých městských obcích a dokonce ještě i v Řecku existovalo. V jednotlivých osobnostech národa či kmene působil duch společenství, působilo jáství národa nebo kmene.

Avšak to, co z tohoto společného jáství mohlo dospět do lidského vědomí, muselo být jaksi spravováno v mystériích, v tajných chrámech. Zde působili dávní mysterijní kněží, kteří vykonávali správu společných spirituálních záležitostí města nebo kmene. A není to řečeno pouze symbolicky, nýbrž v jistém ohledu reálně a správně, řekne-li se, že takový chrám byl skutečně příbytkem Já daného města, příbytkem skupinové duše. Tady měla své ústřední sídlo a chrámoví kněží byli jejími služebníky. Byli těmi, kdo pomocí inspirace přijímali od této skupinové duše různá pověření - což se nazývalo orákulum - a vynášeli je do světa, aby se to či ono stalo; neboť tehdejší orákula je třeba chápat zcela v tom smyslu, jak jsem vám je nyní popsal.

Správa takovýchto chrámů byla ovšem spojena s jistými tajemstvími a mnohé boje se v dávných dobách odehrávaly tak, že chrámoví kněží jednoho města byli příslušníky sousedního města odvezeni jako zajatci, tedy že s chrámovými kněžími byla do sousedního města takříkajíc odvezena i nej důležitější tajemství města. Máte tu reálnou skutečnost, jež odpovídá obrazu, že Ištar, bohyně města Ereku, jeho skupinová duše, je uloupena sousedním městem. Chrámoví kněží jako správci chrámových tajemství byli zajati, neboť ono sousední město si od toho slibovalo, že se tím zmocní svátých tajemství a tedy i moci dotyčného města. Takové je reálné pozadí.

Tyto skutečnosti však Gilgameš v duševní konstituci, v níž se prozatím nacházel, sám vnímat nedokázal, protože neviděl do těchto souvislostí. Nějaká mladší duše mu však mohla posloužit jako jistý jasnozřivý smysl, který mu pomůže vydobýt zpět pro své otcovské město chrámový poklad. Tehdy bylo Gilgamešovi dáno náležitě na srozuměnou, že v lidském životě existuje právě v dobách přechodů něco takového, jak to popisuje legenda o slepém a chromém, z nichž každý sám o sobě je bezmocný, společně si však vypomůžou, když slepý vezme chromého na ramena a chromý dá slepému k dispozici svůj zrak.

U Gilgameše a Eabaniho tu vidíme takovéto spolupůsobení lidí zcela rozdílného nadání, ovšem převedené na spirituální úroveň. Zvláště u historických skutečností dávnějších dob se s tím setkáváme na každém kroku. A je důležité, abychom tomu porozuměli; teprve pak totiž můžeme porozumět tomu, proč nám báje a pověsti tak často líčí přátele, kteří mají společně něco vykonat - přátele, kteří bývají obvykle velmi nerovni s ohledem na svou duševní konstituci, jako to vidíme u Gilgameše a Eabaniho.

Tím, co si kromě toho mohl Gilgameš díky svému příteli Eabanimu vydobýt pro svou duši, byla skutečnost, že se od Eabaniho jakoby nakazil jasnozřivou silou, takže v jistém ohledu dokázal pohlížet nazpět na své vlastní dřívější inkarnace. To bylo něco, co se již vymykalo normálním Gilgamešovým schopnostem. A nyní si živě představme, jak na Gilgameše tento pohled na dřívější inkarnace zapůsobil.

Co si asi tak říkal ode dne, kdy se v jeho duši vynořila možnost pohlédnout zpět na to, co jeho duše prožila v dřívější inkarnaci? Zpočátku ho to zaráželo. Nedokázal se úplně sžít s vlastní bytostí, jaká byla v dřívějších inkarnacích; lze říci, že se tak docela nepoznával. Takto by se obecně vedlo lidem, kdyby začali pohlížet na své dřívější inkarnace. Většinou by to vypadalo jinak než v

představách, které lidé mívají, když říkají, že ten či onen člověk je reinkarnací té či oné osobnosti. To se pak klidně může stát, že najdete osobnost, která bude jako své předchozí inkarnace uvádět celou řadu velkých historických jmen. Jsou prý dokonce celé skupiny lidí přesvědčených o tom, že ve svých dřívějších inkarnacích nebyli ničím podřadnějším než královnou nebo princeznou! - V těchto věcech, které by měly být brány velmi vážně, prostě nesmí panovat žádná fantazie; nesmí se s nimi provádět žádné nepřístojnosti.

Nuže, ten, kdo podobně jako tenkrát Gilgameš pohlíží na sled svých inkarnací, může být zpočátku někdy skutečně překvapen. Gilgameš pohlížel na inkarnace, kdy byl ještě začleněn do všelijakých souvislostí, které byly dány skupinovou duševností. Z těchto souvislostí se ovšem za svou osobu v jistém ohledu vymanil a teprve díky Eabanimu také poznal celou hodnotu toho, co je v báji symbolizováno ochrannou bohyní města. Když se však ohlížel nazpět, mnohé v jeho dřívějších inkarnacích se mu nelíbilo a říkal si: To přece není podle mého gusta. - Tak například zjistil, že jeho duše v oněch inkarnacích pěstovala zvláštní přátelství, zvláštní lidská spojení, za něž by se byl nyní styděl. Ukázalo se to, co nám líčí báje: Tomu, co mu oklikou přes Eabaniho zjevila městská bohyně, začal jistým způsobem spílat, začal dělat výčitky své duši. V báji je naznačeno, že bohyni vyčítal její známosti, neboť na ně žárlil.

Pohlédl takřkajíc na obzor své duše a to, co zřel, stálo před ním v tak živé podobě, jako stojí kolem člověka ve fyzickém světě lidé, vůči nimž pociťuje tu či onu sympatii či antipatii. A z výčitek, které Gilgameš činí městské bohyni, poznáváme, že vlastně mluví s tím, co se odehrává na dně jeho duše. Jestliže se tedy například praví, že bohyni vyčetl, že předtím měla známost s nějakým člověkem, který je v báji nazýván Išullanu, pak to neznamena nic jiného, než že se mu nelíbila jeho vlastní známost s jistým člověkem, který byl zahradníkem jeho pána v předchozí inkarnaci. Tedy to, co se odehrálo v Gilgamešově duši a díky čemu vlastně teprve získal onu vnitřní semknutost, vnitřní vyplněnost své duše, kterou potřeboval, když se měl stát inauguratorem babylonské kultury, to vše je ztvárněno v návratu k jisté jasnozřivosti, ve vzestupu do nadsmyslových světů, což pro něj, protože byl starou duší, bylo v jistém ohledu již ztraceno. To nám báje líčí. A pak měl projít čímsi na způsob zasvěcení, a to tím, že byl přiveden zpět k onomu nazírání, které měla jeho duše během atlantských inkarnací. To, co nám báje popisuje v podobě Gilgamešových cest po mořích i pevninách, cest vedoucích na západ, není ničím jiným než iniciační cestou jeho duše, při níž tato duše stoupá do duchovních výšin, v nichž může vnímat to, co kolem ní bylo v dávné atlantské době, kdy ještě jasnozřivě pohlížela do duchovního světa. Proto báje vypráví, že se Gilgameš na této spirituální cestě setkává s velkou atlantskou panovníckou osobností, Xisuthrem. Byla to osobnost, která patřila k jistým vyšším hierarchiím a během atlantské doby žila v oblastech obývaných lidstvem, od té doby se však lidstvu vzdálila a přebývala ve vyšších úrovních bytí. S touto osobností se měl Gilgameš seznámit, aby z nazření její bytosti získal poznání toho, jaké jsou duše, mohou-li pohlížet do duchovních světů.

Gilgameš tedy měl být uveden do spirituálních sfér, a to tím, že byl ve své duši veden zpět až do atlantských dob. A když je mu dáno za úkol, aby sedm nocí a šest dní nespal, neznamena to nic jiného než cvičení, které mělo uzpůsobit duši tak, aby zcela pronikla do příslušných, právě zmíněných duchovních oblastí. Jestliže je nám řečeno, že to Gilgameš nevydržel, pak to opět znamená něco velmi důležitého; znamená to, že nám má být vylíčen jako osobnost, jež je přivedena na samý okraj iniciace a bránou iniciace má nahlédnout do duchovních tajemství, avšak vzhledem k poměrům doby přece jen do všech hlubin proniknout nemůže. Zkrátka, má tím být řečeno, že inaugurator, zřizovatel babylonské kultury zůstal v jistém ohledu stát u brány iniciace, nedokázal zcela jasně pohlédnout do vyšších duchovních světů, a dal proto babylonské kultuře ráz, který je otiskem pouhého nahlížení do iniciačních tajemství.

Uvidíme, že vnější babylonská kultura skutečně taková je, že potvrzuje to, co jsme právě řekli. Zatímco například všechno ukazuje na to, že v Hermovi před sebou máme osobnost, která pohlížela hluboko, hluboko do svátých tajemství iniciace, a proto se mohla stát velkým iniciátorem egyptské kultury, pak musíme říci, že vnější babylonská kultura byla připravena takovým způsobem, jak jsme ho právě charakterizovali - totiž vedoucí osobností, jež měla v duši všechny vlastnosti, které se rozvinou, nepronikne-li člověk zcela do nehlubšího nitra svátých tajemství. Proto je historický vývoj ve staré Babylonii vskutku takový, že se tu zřetelně vedle sebe vyvíjí vnější kultura a kultura vnitřně-esoterní. Zatímco v životě Egyptanů se tyto dvě kultury vzájemně prostupují, ve staré babylonské kultuře se v podstatě oddělují. A v rámci babylonské kultury, jak ji Gilgameš inauguroval, žilo to, co spočívá v nejsvětějších, nej skrytějších mystériích Chaldejců.

Tito zasvěcenci mystérií byli sice zasvěceni do nejhlubších tajemství, vnější kulturou se to však táhlo jen jako malý proud. Tato vnější kultura byla výsledkem Gilgamešových impulzů. Z našich úvah ovšem vyplynulo, že Gilgameš jako osobnost v podstatě nebyl natolik pokročilý, aby mohl prožít úplné zasvěcení. Avšak právě díky tomu, že v době, v níž působil, neuplatňoval, abych tak řekl, své vlastní osobní impulzy, že neudělovat světu to, co bylo jeho silou, byl zvláště způsobilý k tomu, aby skrze něj působila jedna z duchovních bytostí, kterou řadíme do třídy duchů ohně, tedy archangeloi, archandělů. Taková bytost působila skrze Gilgameše, a řád babylonských poměrů, jejich hybné síly, pro něž byl Gilgameš nástrojem, musíme hledat u takového ducha ohně.

Gilgameše si tak musíme představovat v obraze, který nám může poskytnout symbol dávného kentaura. Tyto dávné symboly odpovídají skutečnosti více, než si lidé obvykle myslí. Kentaur, napůl zvíře, napůl člověk, měl vždy znázorňovat to, jak se v mocnějších lidech dávných dob v jistém ohledu skutečně oddělovalo nejvyšší spirituální lidství a to, co jednotlivé osobnosti spojovalo se zvířecí ústrojností. Na ty, kdo dokázali Gilgameše posoudit, působil jako kentaur a působí tak na ně dodnes.

Je velmi zvláštní, že právě tento obraz kentaura se dnes na poli moderního přírodovědeckého myšlení opět vynořuje. Nedávno vyšla kniha, jež se chce plně opírat o přírodovědecké skutečnosti, která však přesto s těmito skutečnostmi zachází v jistém ohledu bez předsudků, a nepřevrací je proto tak diletantsky a nesmyslně, jak to dělají ti, kdo si říkají monis- té. Autor se skutečně snaží porozumět člověku, jenž vůči své fyzické tělesné ústrojnosti vystupuje jakožto svébytná dušev- ně-duchovní bytost, a opíraje se o podklady přírodní vědy tu dospívá ke zvláštnímu obrazu. Při vykreslování tohoto obrazu zcela jistě nemyslel na kentaura, nicméně k tomu, co vyplývá z přírodovědeckých představ o vztazích duše k tělu, říká: Lze to přirovnat k jízdě jezdcem na koni. Skutečnosti přírodní vědy, pokud jim skutečně rozumíme, nás nutí, abychom řekli: Svěbytná je duše, která používá tělo jako nástroj, tak jako jezdec používá svého koně.

Opět tu máme kentaura; ty věci půjdou skutečně rychle, a než se lidé nadějí, budou naši současníci nuceni právě pod tlakem přírodovědeckých skutečností přijmout představy duchovní vědy. Není tomu totiž nijak dávno, kdy jsem hovořil s jedním filosofem, který si velmi považuje materialistických představ a na základě těchto svých materialistických představ mi řekl: „Obraz kentaura vznikl samozřejmě takto: Staří obyvatelé Řecka viděli jisté národy táhnout ze severu na koních, a jelikož bývalo obvykle mlhavo, měli představu, že jezdec a kůň jsou jedna jediná postava. Ve své pověrčivosti tomu snadno mohli uvěřit.“

Vskutku jednoduchá představa, možná nepříliš filosofická, leč vskutku jednoduchá! Představa kentaura - která nevznikla tím, že by Řekové nedokázali odlišit jezdce od koně, nýbrž tím, že dávnější národy braly skutečně v úvahu duchovní bytost člověka jako svébytnou vedle jeho fyzické přirozenosti - tato představa se opět vynořuje v naší době, zcela svébytně na základě přírodovědeckých představ. Musíme tedy říci, že i přes všechny materialistické představy jsme dnes již na cestě k tomu, aby dokonce i materialismus, chce-li se opírat pouze o fakta, vedl pozvolna k poznatkům, které ze svých okultních pramenů uvádí duchovní věda.

Chceme-li však - což pro naše úvahy učinit musíme - zaměřit svůj výklad na takovou postavu, jakou je Gilgameš (a kterou se teď již blíže zabývá i vnější bádání), pak si musíme uvědomit, že tu máme co do činění s působením bytosti z okruhu vyšších hierarchií. Jestliže tedy na každého člověka s ohledem na jeho duchovnost musíme pohlížet jako na kentaura, pak musíme právě u člověka, jenž působí podobně jako Gilgameš, tím více předpokládat, že duchovní složka kentaura je řízena vyššími mocnostmi, které vysílají své síly pro pokrok lidstva. A půjde- me-li v dějinách dále směrem k naší době, uvidíme, že se nám to ukáže ještě zřetelněji. Čím více se budeme blížit k naší bezprostřední současnosti, tím více také uvidíme, jak se toto působení modifikuje a že duchovní síly na sebe berou stále jinou podobu, působí-li prostřednictvím lidí.

Stuttgart, 28. prosince 1910

GA 126